

1. Wojciech Frazik, *Emisariusz wolnej Polski. Biografia polityczna Wacława Felczaka (1916–1993)*, Kraków 2013

Pierwsza w krajowej literaturze biografia profesora Wacława Felczaka: wybitnego badacza i animatora stosunków polsko-węgierskich, a jednocześnie wielkiego patrioty. Książka ukazuje losy Felczaka, począwszy od przedwojennej fascynacji kulturą i językiem węgierskim, przez niebezpieczne losy kuriera na trasie Warszawa–Budapeszt, pobyt w stalinowskim więzieniu, aż po konsekwentne przerzucanie mostów między oboma narodami w okresie komunizmu. Felczaka symbolicznie wskazuje się jako jednego z inspiratorów powstania zinstytucjonalizowanego młodzieżowego ruchu antykomunistycznego w końcu lat 80. XX w., co stanowi znakomitą pointę życia tego znakomitego naukowca i prawego człowieka.

2. *Polacy to nasi przyjaciele. Węgrzy i Powstanie Warszawskie 1944*, Warszawa 2017

Popularna broszura przypominająca chwalebna, lecz przez lata zapomnianą rolę, jaką w czasie Powstania Warszawskiego odegrali honwedzi (żołnierze węgierscy) stacjonujący pod Warszawą. Choć formalnie pozostawali oni sprzymierzeńcami III Rzeszy, nie tylko nie pozwolili wykorzystać się do walki z Polakami, ale na różne sposoby wspierali dramatyczną walkę mieszkańców polskiej stolicy.

3. „Biuletyn IPN” 2019, nr 12 (Polacy i Węgrzy)

Flagowe pismo Instytutu Pamięci Narodowej w swoim numerze z grudnia 2019 r. opublikowało 13 tekstów nawiązujących do wspólnych dziejów polsko-węgierskich, począwszy od czasów Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego, przez pomoc udzielaną przez Węgry polskim uchodźcom w okresie II wojny światowej i akcję wsparcia dla Węgier w Polsce jesienią 1956 r., aż po relacje ponadnarodowe, ze szczególnym uwzględnieniem roli ruchu autostopowego w PRL, w tym jego węgierskich uczestników.

4. András Hory, *Martwa placówka. Wspomnienia i korespondencja posła Królestwa Węgier w Warszawie 1935–1939*, tłum. Ákos Engelmayer, Krystyna Golińska-Engelmayer, Warszawa 2019

Książka ukazująca fragment misji dyplomatycznej Hory'ego w kluczowym momencie dziejów Europy. András Hory, ostatni poseł Królestwa Węgier w Warszawie, był uczestnikiem rozgrywki o utrzymanie światowego pokoju, a jednocześnie o przekucie tradycyjnej przyjaźni polsko-węgierskiej w sojusz, który obu krajom pozwoli odgrywać podmiotową rolę w Europie Środkowej. Gorzka to historia, bo zwieńczona klęską.

5. Balázs Ablonczy, *Pál Teleki (1879–1941)*, tłum. Szymon Brzeziński, Warszawa 2020

Jeden z najlepszych węgierskich historyków współczesnych przedstawia portret wybitnego węgierskiego polityka I połowy XX w. Hrabia Teleki, dwukrotny premier, naukowiec, profesor uniwersytecki, a jednocześnie wpływowy ideolog węgierskiego rewizjonizmu to postać niejednoznaczna, barwna, do dziś budząca nad Dunajem kontrowersje. W Polsce pamięta się o jego decyzji dotyczącej wsparcia Polski walczącej w 1920 r. z bolszewikami, gdy węgierskie dostawy broni i amunicji dotarły pod Warszawę dosłownie w ostatniej chwili. Nie bez

znaczenia była też jego postawa w 1939 r. Balázs Ablonczy tworzy obraz wielowymiarowy, obala mity, krytycznie analizuje dorobek Telekiego, oddając mu tym samym zasłużone miejsce w historii.

6. Gyula Csics, *Węgierska rewolucja 1956. Pamiętnik dwunastolatka*, przekład Anna Butrym, Alexandra Bata-Bocian, Warszawa 2016

Wstrząsający zapis rewolucji węgierskiej, widzianej oczami dziecka. Naturalistyczne szczegóły dramatycznej walki cywilów przeciwko uzbrojonym funkcjonariuszom bezpieki, skontrastowane z dziecięcą naiwnością, robią niezwykle wrażenie. Węgierskie marzenie o wolności jawi się w tej książce jako rzecz piękna i tragiczna. Jako wydarzenie historyczne – godne refleksji, a jako fundament narodowej pamięci Węgrów – wymagające kultywowania i czci.

7. Tomasz Kurpierz, *Henryk Sławik 1894–1944. Biografia socjalisty*, Warszawa–Katowice 2020

Najnowsza propozycja Instytutu Pamięci Narodowej to opowieść o jednym z najbardziej pasjonujących, a wciąż bardzo słabo znanych momentów w dziejach stosunków polsko-węgierskich. Książka Tomasza Kurpierza poświęcona jest głównie działalności przedwojennego śląskiego socjalisty Henryka Sławika na Węgrzech w latach 1939–1944. Dzięki życzliwości węgierskiego rządu, zwłaszcza wybitnego konserwatywnego polityka Józsefa Antalla seniora, stał się on centralną postacią polskiego uchodźstwa. Organizował wsparcie materialne i zaplecze edukacyjne, pomagał w przetruciu Polaków do krajów neutralnych. Wraz z Antallem szczególnie aktywnie zaangażował się w ratowanie Żydów zagrożonych śmiercią z rąk niemieckich. Aresztowany, za swoje bohaterstwo zapłacił najwyższą cenę. Książka Kurpierza nie jest jednak hagiografią, ale portretem człowieka z krwi i kości. To rzecz napisana z werwą, uczciwa, nie unikająca wątków drażliwych. Pozycja obowiązkowa nie tylko dla zainteresowanych stosunkami polsko-węgierskimi.

8. Gergely Pongráz, *Zaulek Korvina 1956*, tłum. Adam Snopek, Warszawa 2020

Jeden z legendarnych „chłopców z Pesztu”, emblematiczny emigrant Gergely Pongráz, przedstawił swoje niezwykle sugestywne wspomnienia o dniach walki o wolne, suwerenne Węgry. To polemiczna, subiektywna i bardzo osobista opowieść o życiu w komunistycznej rzeczywistości i o palącej potrzebie odzyskania podmiotowości. *Zaulek Korvina* nie przynosi wiedzy podręcznikowej, ale bez znajomości tej książki trudno będzie zrozumieć sens tego, co stało się na Węgrzech jesienią 1956 r., i dlaczego w pamięci historycznej nad Dunajem wydarzenie to zajmuje tak ważne miejsce.